

ки сточных вод, плохого функционирования ливневой канализационной сети и т. п. Прикладная методика определения величины социальной составляющей может быть различная, но ее наличие и последующее финансирование из местного бюджета способно привлечь потенциальных инвесторов к вложению средств в совершенствование технологий предприятия водоотведения.

Таким образом, рассмотренные выше предложения, направленные на внедрение внутреннего хозрасчета некоторых структурных подразделений ГКП «Харьковкоммуночиствод», аттестация работников и возможность включения в себестоимость инвестиционной составляющей путем экономии средств от энергосберегающих мероприятий могут иметь высокую отдачу, так как не требуют значительных капитальных вложений. Экономический эффект от их внедрения очевиден. Что касается оценки эффективности инвестиций в канализационное хозяйство, то здесь представляется целесообразным и необходимым выделить социальную составляющую, величина которой может быть покрыта за счет средств местного бюджета. Предстоит также работа по созданию прикладной методики, которая позволит выделить социальную составляющую из объема инвестиций в канализационное хозяйство.

1. Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2002-2005 роки і на період до 2010 року: Постанова КМУ №139. – К., 2002.

2. Програма розвитку і реформування житлово-комунального господарства м.Харкова на 2003-2010 рр. – Харків: ХДАМГ, 2003.

3.Річний звіт ДКП “Харківкомуночиствод” за 2002 рік. – Харків, 2003.

Получено 13.10.2003

УДК 711 : 69

М.М.ДЬОМІН, д-р архіт., В.В.ЛЕОНТОВИЧ, М.М.ОСЕТРИН, кандидати техн. наук, А.П.ОСІТНЯНКО, д-р техн. наук, П.П.ЧЕРЕДНИЧЕНКО
Київський національний університет будівництва і архітектури

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ ІЗ СПЕЦІАЛЬНОСТІ „МІСЬКЕ БУДІВНИЦТВО І ГОСПОДАРСТВО”

Розглядається сучасний стан освітньої діяльності вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації з підготовки фахівців з вищою освітою із спеціальності „Міське будівництво і господарство”.

Для різних напрямків діяльності у сферах будівництва, містобудування, житлово-комунального комплексу та управління розвитком територій нашої країни є нагальна потреба у фахівцях з вищою освітою за спеціальністю „Міське будівництво і господарство”. У номенк-

латурі спеціальностей вона існує понад піввіку, доцільність її існування підтверджена не тільки в Україні, а й у всіх колишніх республіках Союзу. Фахівці цієї спеціальності з числа іноземних громадян, підготовлені у наших вищих навчальних закладах, своєю діяльністю теж підтвердили її необхідність для розвитку економіки їх держав.

На підставі матеріалів самоаналізу відповідних ВНЗ, направлених на кафедру міського будівництва КНУБА, і матеріалів фахової ради з будівництва та архітектури ДАК МОН України (в більшості випадків як експерти цих матеріалів залучались викладачі кафедри містобудування КНУБА – автори даної статті) зроблено аналіз стану підготовки фахівців з вищою освітою із спеціальності „Міське будівництво і господарство” (в подальшому МБГ).

На сьогодні 14 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації в 13 областях України проводять освітню діяльність з підготовки фахівців з вищою освітою різних освітньо-кваліфікаційних рівнів із спеціальності МБГ з ліцензованим обсягом, наведеним в табл.1.

Таблиця 1

№ п/п	Вищий навчальний заклад	Денна форма навчання			Безвідривна форма навчання		
		бакалавр	спеціаліст	магістр	бакалавр	спеціаліст	магістр
1	Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА)	120	110	10	100	900	10
2	Національний університет „Львівська політехніка” (НУ ЛПІ)	50	45	5	50	50	-
3	Полтавський національний технічний університет ім Ю.Кондратюка (ПНТУ)	25	25	-	-	-	-
4	Східноукраїнський національний університет (СНУ)	30	30	-	-	-	-
5	Ужгородський національний університет (УНУ)	20	20	-	10	10	-
6	Донбаська державна академія будівництва і архітектури (ДДАБА)	120	90	3	50	50	1
7	Одеська державна академія будівництва і архітектури (ОДАБА)	75	75	-	75	75	-
8	Харківська державна академія міського господарства (ХДАМГ)	150	150	-	150	150	-

Продовження табл.1

9	Вінницький державний технічний університет (ВДТУ)	30	30	-	-	-	-
10	Криворізький технічний університет (КТУ)	40	30	10	-	-	-
11	Луцький державний технічний університет (ЛДТУ)						
12	Український державний університет водного господарства і природокористування (УДУВГП)	50	45	5			
13	Запорізька державна інженерна академія (ЗДІА)	25	25	-	25	25	-
14	Донбаський гірничо-металургійний інститут (ДГМІ)	30	30	-	-	-	-

Таким чином, ВНЗ України мають ліцензії на підготовку за денною і заочною формами навчання за держзамовленням і на контрактній основі близько 800 фахівців щорічно. Ці показники обґрунтовані по кожній з 13 областей органами місцевої влади відповідно до їх нагальних потреб. Але при цьому слід відзначити не враховані можливі інтереси сусідніх областей, де немає ВНЗ, в яких ведеться підготовка за спеціальністю МБГ. Тому деякі ВНЗ з цих областей порушують питання про відкриття у них прийому студентів на цю спеціальність.

У табл.1 не враховано наявність у факультетів підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів (ФПКіПС) КНУБА, ДДАБА та ін. ліцензії на підготовку фахів з вищою освітою за очно-заочною формою навчання з даної спеціальності на базі відповідної середньої спеціальної освіти за напрямом підготовки „Будівництво” із скороченим навчальним планом протягом 3,5-4,0 років.

Дані про середні показники підготовки фахівців з цієї спеціальності у ВНЗ України, які здійснили кілька їх випусків, з урахуванням держзамовлення та контрактної підготовки наведено в табл.2.

Як видно з табл.2, у даний час ВНЗ України використовують на 80% надані ліцензійні можливості. На це суттєво впливає державне фінансування ВНЗ й можливості суттєвого поповнення кадрового потенціалу професорсько-викладацького складу для даної спеціальності.

Спеціальність МБГ користується популярністю в абітурієнтів. Середній конкурсний коефіцієнт по Україні складає 2,0-2,7. Практично всі випускники спеціальності МБГ влаштовуються працювати за отриманим фахом.

Як зазначалося, ВНЗ областей, не охоплених підготовкою фахівців із спеціальності МБГ, порушують питання про її відкриття у своїх закладах, користуючись підтримкою місцевих органів.

Таблиця 2

№ п/п	Показники		Вищі навчальні заклади							
			КНУБА	НУ ЛП	ПНТУ	УНУ	ДДАБА	ХДАМГ	УДТУВГП	КТУ
1	Прийом студентів	денна форма навчання	95	134	24	41	55	20		27
		заочна форма навчання	100	4	4	-	28	89		-
2	Конкурс із спеціальності		2.8	1.2	1.95	2.94	5.28	1.8		3.4
3	Підготовлено фахівців на денній формі навчання	бакалаврів	67	29	-	22	29	14		20
		спеціалістів	60	21	18	19	36	8		20
		магістрів	7	-	3	-	2	5		-
4	Працевлаштовано випускників		100	100	100	100	100	100	100	100
5	Підготовлено фахівців на заочній формі навчання	бакалаврів	70							
		спеціалістів	50							
		магістрів	-	-	-	-	-	-	-	-

Кадрове забезпечення підготовки фахівців з усіх дисциплін навчального плану спеціальності у відсотковому відношенні наведено в табл.3, а характеристика професорсько-викладацького складу (ПВС) випускаючих кафедр – у табл.4.

Як підтверджують дані табл.3, усі ВНЗ витримують нормативні вимоги МОН України до ПВС, оскільки вони в більшості випадків мають досвід освітньої діяльності з підготовки фахівців з вищою освітою з різних спеціальностей у межах 50-70 років.

У цій таблиці, крім КНУБА, не наведено сьогоденні дані про середній вік викладацького складу вказаних ВНЗ, у тому числі конкретно докторів (професорів) і кандидатів наук (доцентів), оскільки ці заклади не дали відповіді про ці показники у своїх анкетах, але як експерти ми стверджуємо, що на момент експертизи матеріалів їх самоаналізу (давність цих матеріалів не більше чотирьох років) вони не перевищували показники КНУБА.

Слід відзначити, що кадрове забезпечення підготовки фахівців у ВНЗ з усіх дисциплін навчального плану розглядуваної спеціальності, а також характеристика професорсько-викладацького складу (ПВС) випускаючих кафедр практично витримують всі нормативні вимоги МОН України.

Таблиця 3

№ п/п	Вищі навча- льні заклади	Докторів наук або професорів	Кандидатів наук або доцентів	Зайнятих на постійній основі або на засадах внутрішнього сумісництва	Відповідність викладачів дисциплінам, які вони читають	Частка викладачів пенсійного віку	Середній вік викладачів (років)	У тому числі (років)	
								докторів наук, професорів	кандидатів наук, доцентів
1	КНУБА	20,2	58,1	92,7	100,0	36,3	54,6	66,3	52,6
2	НУ ЛП	25,0	63,0	100	100,0	12,0			
3	ПНТУ	17,6	35,2	88,2	100,0	17,6			
4	СНУ	11,4	75,8	100,0	100,0	-			
5	УНУ	10,0	40,0	80,0	100,0	-			
6	ДДАБА	8,3	41,7	83,3	100,0	-			
7	ОДАБА	-	100,0	100,0	100,0	-			
8	ХДАМГ	17,0	71,3	100,0	100,0	29,0			
9	ВДТУ	25,0	42,0	-	100,0	25,0			
10	КТУ	25,0	37,5	100,0	100,0	-			
11	ЛДТУ				100,0				
12	УДУВГП				100,0	-			
13	ЗДІА	-	47,4	89,5	100,0	31,6			
14	ДГМІ	6,0	64,6	100,0	100,0	-			

Як видно з табл.4, в п'яти ВНЗ випускаючі кафедри очолюють доктори наук (професори), у СНУ підібрана кандидатура доктора наук, а у ДГМІ – кандидата наук на посади завідувачів випускаючих кафедр, що будуть створені. ВДТУ і ЛДТУ ще не визначились із створенням окремих випускаючих кафедр, бо на даний момент підготовка студентів з цієї спеціальності відбувається на 1-3 курсах при незначній кількості контингенту студентів, що не дає достатнього навчального навантаження для створення окремої кафедри.

Таблица 4

№ п/п	Вищі навчальні заклади	Вчене звання і (або) науковий ступінь завідувача кафедри		чисельність ППС (фізичних осіб)	З них, %					З них сумісники, %		
		доктор або професор	кандидат або доцент		докторів, професорів	кандидатів, доцентів	зайнятих на постійній основі або на засадах внутрішнього сумісництва	відповідність фаху викладачів дисциплінам, які викладають	викладачі пенсійного віку	докторів, професорів	кандидатів, доцентів	внутрішнє сумісництво
1	КНУБА	+		32	25,0	46,9	92,7	100,0	33,8	18,8	43,8	37,4
2	НУ ЛП			24	15,0	61,0	100,0	100,0	22,0	-	-	-
3	ПНТУ	+		17	17,6	35,2	88,2	100,0	17,6	-	-	100
4	СНУ	+		-	-	-	100,0	100,0	-	-	-	-
5	УНУ		+	10	10,0	40,0	80,0	100,0	-	20,0	40,0	40,0
6	ДДАБА	+		24	8,3	41,7	83,3	100,0	-	-	23,0	77,0
7	ОДАБА		+	7	-	100	100,0	100,0	10	-	-	-
8	ХДАМГ	+		18	16,7	61,1	100,0	100,0	22,2	33,3	33,3	33,4
9	ВДТУ			12	25,0	42,0	100,0	100,0	25,0	33,0	33,0	34,0
10	КТУ	+		8	25,0	37,5	100,0	100,0	-	100	-	-
11	ЛДТУ			-	-	-	100,0	100,0	-	-	-	-
12	УДУВГП		+					100,0				
13	ЗДІА		+	19	-	47,4	89,5	100,0	31,6	-	-	100
14	ДГМІ		+	-	-	-	-	100,0	-	-	-	-

Позитивним є і те, що ВНЗ залучають до підготовки фахівців з даної спеціальності для роботи за сумісництвом висококваліфікованих фахівців народного господарства, які мають наукові ступені доктора або кандидата наук, почесні звання й відзначені державними преміями в галузі науки і техніки або архітектури. Це дає змогу наближати навчальний процес до реальної практики і вирішувати нагальні проблеми народного господарства з використанням найсучасніших технологій.

У табл.4 дані по СНУ, ЛДТУ і ДГМІ не наведені, оскільки випускаючі кафедри тут ще не сформовані, а випуски фахівців ще не здійснювались.

Всі ВНЗ практично вирішили проблеми навчально-методичного забезпечення дисциплін робочого навчального плану підготовки фахівців із спеціальності МБГ. Практично з усіх дисциплін є достатньо нової методичної літератури, розробленої своїми викладачами. Як недолік слід відзначити, що з дисциплін спеціальності в більшості випадків це забезпечення здійснено за рахунок навчальних підручників та посібників, виданих ще за радянських часів. Але в цьому напрямку кафедри вже дещо зробили і нарошують цей потенціал.

Наукова й навчально-методична діяльність кафедр ВНЗ, що ведуть підготовку із спеціальності МБГ, за останні п'ять років наведена в табл.5.

Таблиця 5

№ п/п	Вищі навчальні заклади	Видано монографій	Видано навчальних підручників		Видано навчальних посібників	
			всього	у тому числі з грифом МОН України	всього	у тому числі з грифом МОН України
1	КНУБА	8	-	-	5	4
2	НУ ЛП	2	3	1	1	-
3	ПНТУ	-	-	-	10	5
4	ДДАБА	2	-	-	4	3
5	ХДАМГ	6	5	5	14	13
6	ВДТУ	1	-	-	-	-
7	КТУ	1	-	-	-	-
8	УДУВГП					
9	ЗДІА	-	-	-	9	-

Слід сказати, що випускаючі кафедри здійснюють випуск навчальної літератури, виходячи з власних потреб і власного досвіду викладання дисциплін. Але в цьому напрямку випускаючим кафедрам треба скоординувати свою роботу і перейти до видання єдиної навчальної

літератури (маються на увазі підручники і посібники) із створенням міжвузівських авторських колективів з фахівців, які мають досвід викладання відповідних дисциплін та відповідні наукові успіхи.

ВНЗ України приділяють достатньо уваги інформаційному забезпеченню навчального процесу за дисциплінами робочого навчального плану підготовки фахівців із спеціальності МБГ освітньо-кваліфікаційного рівнів „спеціаліст” і „магістр”. Вони мають виходи до „Інтернету”, отримують достатньо фахової періодики. У всіх ВНЗ матеріальна база дає можливість якісного забезпечення навчального процесу.

Результати виконання комплексних контрольних робіт студентами спеціальності МБГ і порівняльний аналіз з результатами останньої (перед акредитацією) екзаменаційної сесії задовольняють всі критерії відповідності, що їх пред’являє ДАК МОН України.

ВНЗ України приділяють увагу підготовці власних науково-педагогічних кадрів для спеціальності через власну доктору й аспірантуру. Ті ВНЗ, які не в змозі це здійснити, використовують можливості інших ВНЗ. В окремих випадках ВНЗ направляють перспективних викладачів, які вже мають наукові ступені й звання, для перепідготовки їх із спеціальності МБГ на ФПКіПС при КНУБА.

Характеристика діяльності аспірантури і докторантури випускаючих кафедр ВНЗ з даної спеціальності за останні п’ять років наведена в табл.6.

Основою науковою спеціальністю для даної академічної спеціальності є спеціальність 05.23.20 „Містобудування та територіальне планування”, які ввів ВАК України п’ять років тому, відокремивши її від спеціальності 18.00.04 „Містобудування та ландшафтна архітектура”. При КНУБА працює єдина спеціалізована Вчена рада в Україні із присудження наукових ступенів доктора і кандидата наук із спеціальності 05.23.20. Вже відбулись захисти трьох докторських і чотирьох кандидатських дисертацій. Огляд цих робіт і попередніх кандидатських робіт, захищених в цій раді із спеціальності 18.00.04 з технічних наук, зроблено у випусках науково-технічного збірника КНУБА [1, 2].

Оскільки вказані наукові спеціальності споріднені, то ВНЗ залучають фахівців за науковою спеціальністю 18.00.04 для підготовки фахівців не тільки з архітектурних академічних спеціальностей, а й із спеціальності МБГ.

У табл.6 відзначено наявність спеціалізованих вчених рад із присудження наукового ступеня кандидата наук при НУ „Львівська політехніка” і ВДТУ, але ці спеціалізовані вчені ради присуджують наукові ступені з інших наукових спеціальностей.

Таблиця 6

№ п/п	Вищі навчальні заклади	Кількість наукових спеціальностей, за якими здійснюється підготовка:		Кількість академічних (навчальних) спеціальностей, що охоплені:		Наявність у ВНЗ спеціалізованих рад із захисту дисертацій за профілем кафедри:		Кількість зарахованих до:		Кількість випускників:		Захищені науково-педагогічними працівниками кафедри дисертацій:	
		докторантів	аспірантів	докторантурою	аспірантурою	докторських	кандидатських	докторантури	аспірантури	докторантури	аспірантури	докторських	кандидатських
1	КНУБА	3	2	3	2	+	-	4	22	2	7	1	3
2	НУ ЛП	2	2	2	2	-	+	1	7	1	3	1	3
3	ДДАБА	-	5	2	2	-	-	-	3	-	3	-	3
4	ХДАМГ	-	6	-	3	-	-	-	22	1	10	2	5
5	ВДТУ	1	2	2	2	-	+	-	1	-	2	-	1
6	КТУ	-	1	-	1	-	-	-	7	-	7	-	-
7	УДУВГП												
8	ЗДІА	-	3	-	2	-	-	-	5	-	6	-	2

Для сприяння публікації результатів наукових досліджень в галузі містобудування, територіального планування та міського господарства при КНУБА і ХДАМГ діють вищевказаний науково-технічний збірник і збірник „Коммунальное хозяйство городов”, що визнані ВАК України як наукові фахові видання України. В них можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, вони мають свої сторінки на сайтах бібліотеки ім.В.І.Вернадського НАН України. У даний час КНУБА планує запо-

чаткувати збірник з проблем містобудівного кадастру, експертизи та управління нерухомістю.

На допомогу майбутнім магістрам, аспірантам і здобувачам наукових ступенів і звань у випусках збірника „Містобудування та територіальне планування” розміщено інформаційні матеріали про захищені кандидатські й докторські дисертації з наукових спеціальностей, пов’язаних з академічною спеціальністю МБГ за весь період її існування [3, 4].

Більшість ВНЗ України підтримують творчі зв’язки з ВНЗ СНД і далекого зарубіжжя, що ведуть підготовку фахівців із спеціальності МБГ або їй спорідненій.

Ми працюємо над перспективними пропозиціями щодо розвитку підготовки фахівців із спеціальності МБГ для всіх регіонів України, які пропонується обговорити разом з проблемами удосконалення змісту підготовки фахівців відповідно до розроблених галузевих стандартів вищої освіти в Україні на міжнародній конференції-семінарі завідувачів випускаючих кафедр із спеціальності МБГ ВНЗ країн СНД в наступному році. На ній планується також обговорити зміст дисциплін існуючих спеціалізацій спеціальності „Міський транспорт і шляхи сполученні”, „Інженерна підготовка та благоустрій територій”, „Реконструкція та утримання забудови” в навчальному процесі КНУБА, „Технічна експлуатація будівель та споруд”, „Інформаційне забезпечення містобудування” – в ХДАМГ, і відкриття можливих спеціалізацій, наприклад „Експертиза та управління нерухомістю” та ін.

1. Ісаєв О.П. Робота спеціалізованої Вченої ради Д 26.056.09 // Містобудування та територіальне планування. Вип. 5. – К.: КНУБА, 2000. – С. 37-41.

2. Ісаєв О.П. Захист дисертацій за спеціальністю 05.23.20 у спеціалізованій Вченій раді Д 26.056.09 // Містобудування та територіальне планування. Вип.14. – К.: КНУБА, 2003. – С. 61-66.

3. Список авторефератів із транспортних проблем міст // Містобудування та територіальне планування. Вип. 5. – К.: КДТУБА, 2000. – С. 272-273.

4. Мамедов А.М., Осітнянко А.П., Чердниченко П.П. На допомогу магістрам, аспірантам та здобувачам наукових ступенів і звань // Містобудування та територіальне планування. Вип. 15. – К.: КНУБА, 2003. – С. 113-160.

Отримано 13.10.2003